

MAVRO VETRANOVIĆ I NIKOLA NALJEŠKOVIĆ

Rafo Bogišić

I.

Korelacija između Mavra Vetranovića (1482—1576) i Nikole Nalješkovića (o.1500—1587) može se uspostaviti na više razina. Iako u osnovi različita karaktera, sve te razine imaju i svoj književni aspekt.

Kao i u većini slučajeva kad je riječ o starijim razdobljima hrvatske književnosti ni u slučaju književnog djela i djelovanja ovih dvaju autora nismo u mogućnosti utvrditi sve potrebne točne vremenske odrednice: datume i stvarne koordinate života i književnog razvoja. Znamo kad su Mavro Vetranović i Nikola Nalješković rođeni, ali nemamo potanje podatke ni s obzirom na njihove biografije a ni s obzirom na postanak njihovih književnih djela. To je razlog da mnoge zaključke i uočavanja moramo zasnivati na pretpostavkama. Sretna je okolnost što su te pretpostavke najčešće na čvrstim temeljima, pa se podaci i relacije ukazuju u maksimalno logičnom svjetlu. Iako ne obilujemo podacima, ipak znamo dovoljno da živote i književni rad ove dvojice značajnih književnika smjestimo u realne književno-historijske okvire.

Mavro Vetranović je rođen 1482, a Nalješković oko 1500, pa bi se moglo pričiniti kao da je vremenska razlika u starosti dvaju pjesnika toliko velika, da ne dozvoljava nikavo generacijsko književno približa-

vanje. To bi se moglo zaključiti i utvrditi kad bi se radilo o nekoj novijoj, nama bližoj npr. suvremenoj epohi, ali u stara vremena, a pogotovo kad je riječ o prvim generacijama novije hrvatske odnosno postmedievalne književnosti, ovakve razlike u godinama kao što je razlika između Vetranovića i Nalješkovića bitno se ne osjećaju. Oni su se sasvim dobro slagali, dobro se razumjeli, prijateljevali i što je najvažnije svojim djelom u pogledu književnog izraza, stila, tematike i ideja djelovali su na istom pravcu i na istoj razini. Novine u njihovo vrijeme nisu tako brzo nailazile, a tradicije zapravo nije ni bilo, jer se u njihovo vrijeme tijekom nekoliko desetljeća književnost istovremeno rađala i trajala. Tradicija, ona srednjovjekovna i ona pučko-narodna bila je jedina tradicija koju su hrvatski pjesnici s obzirom na osvit novih renesansnih vremena imali. A zatim sve što su renesansni hrvatski pjesnici stvarali tijekom niza decenija u 16. stoljeću stvarali su nošeni trajno valom i zamahom jednog novog revolucionarnog vremena. Sve što su stvarali imalo je čvrstu i sigurnu utemeljenost i ništa nije podlijegalo brzom mijeni generacija i novina. To je razlog da će u istoj generaciji u kojoj su djelovali Mavro Vetranović i Nikola Nalješković djelovati i neki njihovi mlađi suvremenici (npr. Marin Držić).

I Mavro Vetranović i Nikola Nalješković djelovali su tijekom dugih decenija 16. stoljeća. Počela su obadvojica u stilu ljubavnopetrarkističke poezije koja je u vrijeme njihove mladosti u Dubrovniku još uvijek vladala punim zamahom i značila isto što i pjesničko opredjeljenje općenito. Kao jedini i jedinstveni pjesnički izraz petrarkizam su prihvatili i Vetranović i Nalješković i upravo u njemu izrazili svoje prvo potpuno pjesničko sudjelovanje, svoj prvi autentični pjesnički iskaz. Poslije te poezije, poslije petrarkističkog ljuvenog skladanja i Vetranović i Nalješković krenut će novim stazama koje, međutim, neće biti negacija petrarkizma nego njegov svojevrsni razvoj i proširenje. Jednim snažnim i vidljivim dijelom svog daljnjeg stvaranja i usmjerenja i Vetranović i Nalješković će do najviših razina razviti upravo one elemente koji su se, iako skriveni, vidljivo osjećali i u petrarkizmu.

Izvorište i utemeljenost hrvatske renesansne poezije u petrarkizmu može se vidjeti i raščlaniti na više slojeva i u više pravaca, u prvom redu na razini stila i tematike. Dakako, ukoliko ovu podjelu prihvatimo kao isključivo uvjetnu metodološku nužnost koja u petrarkizmu spomenutu dvojnost izražava i očituje, ali uvijek u savršenom jedinstvu jednog stila i jedne škole.

I u hrvatskom petrarkizmu tu dvojnost u prvom redu treba sagledati u okviru pitanja koliko je riječ o stanovitom odnosu prema ženi, a koliko se u cijelom pjesničkom petrarkističkom sklopu krije nešto drugo: kult stanovite ideje, apsolutna pripadnost jednoj ideji, obožavanje te ideje kao jedinog i isključivog pravog životnog smisla, životnog postojanja, obožavanje jednog opredjeljenja i potpuna predanost jednom svijetu kojega je plava, lijepa i plemenita gospođa samo simbol i znak.

U ovu prividnu dvostrukost zapravo ne bi trebalo sumnjati. Petrarkistički kanconijeri u svojoj linearnoj semantičkoj razini jasno upućuju na ženu koja kao znak savršenstva predstavlja cilj, ali je sadržaj toga savršenstva sigurno bio bogatiji i složeniji od obične sreće koju može podati milost i sklonost drage žene. Pjesnici su trebali znak i simbol u koji će prenositi svoj ljudski, idejni i zapravo duboko egzistencijalni doživljaj svijeta i življenja, čežnju i glad za spoznajom smisla života, čežnju za približenjem apstraktnog pojma sreće, mira i zadovoljstva. Mistika jednog pjesničkog pokreta zapravo je njegova najснаžnija unutrašnja pokretačka snaga koju pjesnici nošeni svojim poticajem skladanja i učenosti nisu zapravo ni bili svjesni. Opijeni doživljajem lijepoga, kreposnoga i čežnjom da taj ideal postignu, da uđu u nj, da postanu dijelom ideje čiste dobrote i ljepote nisu ni morali svakoga trenutka biti svjesni kako im je zapravo stanovita gospođa samo veo, plašt i koprana duboke duhovne obuzetosti i čežnje.

Sasvim sigurno u ovom i ovakvu pravcu i odnosu treba promatrati i prvi pjesnički nastup onih koji su došli poslije prvih petrarkista, ali koji se na tom stepenu i u tom okviru neće trajno zadržati. U Dubrovniku su to bili, kao što je rečeno, Mavro Vetranović, Nikola Nalješković, zatim njihovi prijatelji i poznanici kao što su npr. Marin Držić i Nikola Dimitrović, a izvan Dubrovnika glavni čovjek novoga pravca i smjera u književnosti bio je Petar Hektorović koji će kasnije sam pričati kako mu je mladost prošla u pjesništvu mladenačkih petrarkističkih preokupacija.

Poslije petrarkističkog razdoblja i Vetranović i Nalješković krenut će novim i drukčijim stazama. Novi putovi u književnom djelovanju ove dvojice pjesnika bit će uvjetovani i označeni stanovitim događajima i okolnostima u kojima su oni živjeli.

Nalješković je 1538. g. doživio veliki životni lom: propast u trgovini, razočaranje u rodbinu koja ga je u tim teškim trenucima napuštala, raskid sa zaručnicom i tamnovanje zbog dugova. Poslije tih i takvih događaja i doživljaja pjesnik se okrenuo sebi i sve one intimne, duhovne, humanističke i pjesničke poticaje koji su ga prije na putovanjima i u trgovini povremeno obuzimali, sad je u potpunosti intenzivirao. Posljedice su bile snažne i sigurne: u pjesnikovoj duši došlo je do preokreta, definitivnog obraćanja životu sasvim drugom i drukčijem nego je to trgovina i novac. Okrenuo se novom smislu života i novim ljudima. Propast u trgovini i totalni neuspjeh u borbi za dinar oslobodili su u Nalješkovića one snage i sklonosti koje će ga definitivno okrenuti ljudima od pera, književnicima i znanstvenicima, ljudima duha i refleksije. Ovim ljudima Nalješković piše iz tamnice, u njih traži utjehu, njih moli za pomoć, s njima će ostati do kraja života, u društvu s njima naći će mir i smisao svog postojanja. Lom i prijelom bio je toliko snažan, istinski doživljen i temeljito odlučan da će upravo ovaj u novac 'razočarani čovjek postati i ostati središnja ličnost među ljudima i krugovima od pera i duha.

Sličan duhovni zaokret u jednom trenutku doživio je i Mavro Vetranović. Taj događaj u Vetranovićevu životu nije u bliskoj vezi s onim što je doživio Nikola Nalješković 1538. g. ali je preokret u životu obojice pjesnika imao slične posljedice, važni događaji u njihovu životu imali su i imaju epohalan značaj. Vetranović je preokret u svom življenju doživio za vrijeme kuge, pošljice, 1526—1527. Strašna epidemija koja je u Dubrovniku harala skoro dvije godine u Vetranovićevu životu odigrala je prvorazrednu ulogu: uputila je pjesnika novim stazama. Poslije strašne »pošljice« Vetranović je zauvijek napustio veselo mladenačko petrarkističko skladanje, a okrenuo se pitanjima života i smrti. Na novom putu, putu povlačenja u sebe, refleksije i intimne poezije o životu i smrti Vetranović će ostati do kraja.

Nove staze ni u Vetranovića ni u Nalješkovića nisu, dakako, jednobrazne ni jednostavne. Nakon stanovitih doživljaja nisu ni Nalješković ni Vetranović svoju muziku okrenuli jednostavnim i jednostranim putem tugovanja, refleksije, religioznog usmjerenja i razmišljanja i akordima razočaranja zbog teških životnih iskustava i okolnosti. Novi akordi svakako će biti označeni sumornim raspoloženjem, plačem, tugovanjem, refleksijom i razočaranjem, ali će to sve biti samo jasna strana novog pjesničkog puta u ovih pjesnika. Prvotne mladenačke re-

nesansne tendencije ostat će u ovih pjesnika trajno žive. Petrarkističkih, pastoralnih, idiličnih, mitoloških i pokladnih slojeva i preokupacija neće se ovi pjesnici odreći.

Književni tijek poslije stanovitih životnih prijelomnih događaja imat će u ovih pjesnika neke slične elemente, ali će umnogome biti i različit. Novi put njihov razlikovat će se u mnogim pojedinostima. Riječ je o tome da će se nova književnost Mavra Vetranovića i Nikole Nalješkovića poslije navedenih životnih iskušenja i doživljaja udaljiti od prvotne raspjevane i jednoobrazne petrarkističke životne usmjerenosti, a poprimiti složenije, realnije, životu i svakodnevnom življenju bliže oznake. Upravo u okretanju stvarnim životnim pojavama bit će naglašeno i zajedničko obilježje u obojice pjesnika. Ono će se ukazati kao zajednička sklonost, iako će se stilski i žanrovski oni izražavati svaki na svoj način.

U novom putu Nalješković se udaljuje od sebe, a približava se životu oko sebe. Novi svijet Nalješković fiksira u farsama i maskaradama, u prigodnim pjesmama. Osobit ogranak toga puta bit će i Nalješkovićev znanstveni rad, studija »Dijalog o sferama svijeta« (Dialogo sopra la sfera del mondo).

Novi kurs i stvarnu pripadnost zreloj generaciji hrvatskih renesansnih pjesnika Vetranović je iskazao na drugi način. Ima u njega dodirnih točaka s Nikolom Nalješkovićem, ali ima i sasvim drukčijih tonova, akcenata i odnosa. U tom smislu Vetranović će svoje književno djelo obogatiti posebnim znakovima, izgradit će ga od posebnog materijala i snabdjeti osobitim nabojem.

Ne znamo kojim će redosljedom Vetranović (ne znamo to ni za Nalješkovića) svoju stazu označiti i slijediti, ali to u ovom trenutku nije od presudnog značaja. Važna je činjenica i spoznaja o bogatoj novoj stazi u pjesnika, o mnoštvu postaja na putu, o složenosti očitovanja. Pri tome ostvarujući svoj književno-životni smisao u skladanju pjesmi koje treba ne samo da iskažu osobno emotivni intimni svijet odnosnih autora, nego da istovremeno tu intimu dovedu ususret sa suvremenim svijetom i životom, Vetranović i Nalješković rade isti posao: imitirajući stvarni život i ostvarujući renesansni književno-životni koncept očituju tipični renesansni književni mimezis.

II.

Nakon osobnih zaokreta u životu i pjesničkom djelu Vetranović i Nalješković su stvorili književna djela od epohalnog značenja. Može se sa sigurnošću utvrditi da upravo djela ovih autora predstavljaju temelje nove, postmedievalne hrvatske književnosti. Na djelima Vetranovića i Nalješkovića znatnim svojim dijelom nastavlja se i nadovezuje hrvatska književnost kasnijih stoljeća.

Ova tvrdnja obavezuje pa bi je trebalo i dokazati. Moglo bi se to odgovorom na dva pitanja: prvo, što je to čime su Vetranović i Nalješković prethodili Držiću i Gunduliću, a onda prirodnim procesom i svima ostalima, i drugo: kako su to Vetranović i Nalješković kompleksom svojih književnih djela, odnosno širokom panoramom svog složenog vrsnog sustava hrvatske renesansne književnosti tu istu književnost postavili na sigurne noge ne samo kvalitetom pojedinih djela nego upravo bogatstvom i obiljem književnih vrsta koje su u opusima ovih autora dosegle visok stupanj razvitka.

Ne znam kojemu bi pitanju trebalo dati prednost i o kojemu prije govoriti: da li o onome koje kvalitetno iskazuje tematsko, stilsko i idejno rođenje jednoga subjekta koji je u Vetranovića i Nalješkovića najavljen, a koji će Držić odnosno Gundulić dalje razvijati i dovesti do svojevrsnog savršenstva, ili istinu o temeljito osnovanom, veoma bogatom i vrsnom sustavu koji su ova dvojica pjesnika u hrvatskoj književnosti utemeljila, izgradila i time hrvatskoj renesansnoj književnosti osigurala siguran daljnji put. Možda se ova dva aspekta-pitanja zapravo i ne mogu dijeliti, možda se isprepliću. Ako ne, ali sigurno zadiru jedno u drugo barem jednim dijelom i jednim aspektom svog postojanja. Nemoguće je naime govoriti o liniji od Vetranovićeve »Istorije od Dijane« i »Posvetilišta Abramova« do Držićeve »Tirene« i Gundulićeve »Dubravke« ili o liniji od Nalješkovićevih farsa i komedija, preko Držića do dubrovačke komedije 17. stoljeća i »Kate Kapuralice«, a da se istovremeno ne govori o rođenju i javljanju pojedinih vrsta u hrvatskoj renesansnoj književnosti. Ovo pogotovo ako se ima u vidu da se pojedino stilsko i tematsko ostvarenje ne može zamisliti izvan svoje vrste, izvan stvarnog oblika u kojemu živi. Čini se da je riječ o dijalektičkom jedinstvu kvantitativnih i kvalitativnih fenomena, o nedjeljivosti stanovitih aspekata u književnom stvaranju i trajanju.

U širokoj panorami književnih vrsta koju su Vetranović i Nalješković inicirali i ostvarili oblikovana je svojevrsna okosnica žanrovskog sustava koji će hrvatsku renesansnu književnost dovesti na razinu novog i suvremenog stanja. U ova dva pjesnika žanrovski sustav nije cjelovit i zaokružen u svim pojedinostima, ali su u njemu ostvarene undamentalne koordinate suvremenog književnog stvaranja u Evropi. Osim toga vrsnoj panorami u Vetranovića i Nalješkovića nedostaju, dakako, i neki bitni elementi hrvatskog renesansnog kompleksa koji će zaokružiti Lucić, Hektorović, Držić, Marulić i Zoranić, ali mnogima od segmenata toga kompleksa u djelu Vetranovića i Nalješkovića nalazimo svojevrsne aspekte i varijante. Nisu to rudimentarne pojave jednog tek naslućenog i pretpostavljenog razvoja, nego su to osobiti fenomeni već jasnog i razvijenog, zrelog hrvatskog renesansnog književnog realiteta. Razne teme novog književnog poticaja svaki će književnik ostvarivati na osobit način uvijek dakako u skladu s odnosnim mogućnostima i sklonostima, ali i mogućnostima i naravi jednog osobitog kulturno-književnog bića. Pastoralno-mitološki kompleks u Mavra Vetranovića imat će drukčiju funkciju nego u Nalješkovića, Držića ili Zoranića, isto kao što će komično-farseska scena u Vetranovića ostati na razini dobronamjernog i blagog humora, što će u Nalješkovića poprimati sasvim drugi karakter, kao i pokladna igra skrivena pod masku. Ona će se u dvojice pjesnika bitno razlikovati, isto kao što će toj istoj igri maske njihov suvremenik Marin Držić pridati sasvim novi i drukčiji oblik i smisao. Novi smisao i novi oblik dobit će i kasnija, barokna poemična misao (Baraković, Gundulić), ali će se ona javiti već u Vetranovića i osim formalno-vrsne prisutnosti ozbiljno najaviti probleme življenja i smrti. S obzirom na čistu liriku Ranjina, Zlatarić, Bobaljević i dr. do apsolutne jasnoće dovest će zahtjev za potpunim opredjeljenjem u vrednovanju, ali će to isto na svoj način izreći već Vetranović i Nalješković. Nalješković će upravo uznemirenog mladog Ranjinu umirivati i objašnjavati mu koje su to prave vrednote čovjekova života, a Vetranović će to isto izreći ne samo braneći Držića nego i u pjesanci napisanoj »u pomoć poetam« čineći tako na osobit način ono što će Držić postaviti u kontrapunkt zlata i dinara.

U ovom nacrtu i upozorenju o sigurnoj tematskoj i stilsko-idejnoj liniji koja od Vetranovića i Nalješkovića preko Držića i Gundulića ide

do novih vremena, do iliraca, nećemo sad više govoriti. Ovaj nacrt nema ambicije da stanovite teme i teze razrađuje i potanko ilustrira.

Ovu prigodu iskoristit ćemo da ilustriramo onu drugu stranu, zapravo uvodnu stranu razmišljanja: istinu kako se u djelu Mavra Vetranovića i Nikole Nalješkovića nalazi predstavljena i ostvarena cjelovita slika jednog bogatog i plodnog sustava književnih vrsta što će onda trajati ne samo u vremenima renesanse nego i kasnije. Taj sustav izražava svestrano rađanje književnosti jedne epohe, a istovremeno otvara brazde budućnosti:

1. Nalješković i Vetranović započeli su svoju književnu djelatnost ljubavnim lirskim pjesmama, što su uz drugi i drukčiji kasniji književni rad nastavili i kasnije. Te pjesme su u prvom redu ljubavnog i refleksivnog karaktera. Osim u lirskim pjesmama lirike u ovih pjesnika ima i u drugim vrstama i oblicima.

2. Oba pjesnika su prihvatila oblik ekloge. Bilo je to neposredno poslije pionirskog čina Džore Držića (Radmio i Ljubmir), Bogati simbolički susret vila, satira, pastira i mitoloških bića bio je za pjesnike snažan izazov. U susretima vile i satira, odnosno vile i vlašića Vetranović je iskazao smisao za alegorijsko djevičanstvo (sukob Amora i Diane), ali i za naglašeno dubrovačko rodoljublje. Nalješkovićeve ekloge drugog su tipa. Alegorija je i u njega u neposrednoj blizini Dubrovnika (tako je inicirao već Džore Držić), ali su Nalješkovićeve ekloge bliže i stvarnije, s naglašenijim scensko-zabavnim karakterom. Vetranovićeva »Istorija od Diane« već je sasvim zrela i razvijena scenska igra, pastirska igra pa u hrvatskom pastirsko-scenskom sklopu zauzima značajno pionirsko mjesto.

3. Pokladne pjesme — maskerate u Vetranovića imaju blago šaljivi, pa i rodoljubni okus. Nalješković je ovaj žanr ispunio oštrim i izrazito pokladnim erotskim nabojem.

4. Poslanice oba pjesnika pišu motivirani željom da pozdrave pjesnike-prijatelje, ali i da iskažu javno i jasno svoju pjesničku narav. Nalješković je u tom pogledu odigrao veliku kulturno-historijsku ulogu inicijatora i organizatora dodira.

5. Prigodne pjesme običnog svakodnevnog karaktera pisali su i Nalješković i Vetranović. Poznata je npr. Vetranovićeva pjesma napisana u pomoć pjesniku Držiću a u Nalješkovića pjesma »U smrt jedne djevojčice«. Upravo ove dvije pjesme sjajno pokazuju (i Vetra-

novičeva »Pjesanca u pomoć poetam«) kako je prigodnost u starih hrvatskih pjesnika znala dosegnuti visoke kulturno-historijske i općenito pjesničke razine.

6. Pobožne i pobožno-refleksivne pjesme pisala su oba autora, iako su i u tom pogledu razlike očite. Vetranović je napisao i crkvena prikazanja.

7. Nalješković se za scenski iskaz poslužio oblikom farse, iako je taj svoj pokušaj i rad nazvao »komedijama«. U Vetranovića su elementi farse tek naznačeni, iskorišteni tek mjestimično (npr. u »Posvetilištu Abramovu«). Nalješković je u Sedmoj komediji dao obrazac svojevrsne domaće komedije koja ima elemenata učene komedije, ali i domaćih elemenata farse-komedije.

8. Neke Vetranovićeve pjesme imaju poemični karakter, što dakako posebno vrijedi za »Piligrina«. Poemičnost se može primijetiti i u nekim Nalješkovićevim pjesmama, npr. u poslanici »Petru Hektoroviću vlastelinu hvarskomu« u kojoj opisuje svoje putovanje na Parnas.

U složenom vrsnom sustavu svoga djela Vetranović i Nalješković su, osim bogate panorame renesansnih književnih oblika, izrazili i ono što je u književnosti renesanse bilo najvažnije: problem, odnosno raznolikost čovjekova postojanja. Problem egzistencije renesansni pisci, pa tako i Vetranović i Nalješković, nisu fiksirali na visokim apstraktnim spekulativnim razinama; spustili su ga do književnog oblika i književnog ostvarenja. Životni mimesis kao problem podaje Vetranovićevu i Nalješkovićevu djelu glavnu vrijednost. Tim i takvim svojim odnosom ova dva pjesnika sasvim su se uključila u bitne tokove hrvatske renesansne književnosti općenito.

Problem egzistencije u djelu Vetranovića i Nalješkovića izražen je na razne načine, u različitim književnim oblicima, na raznim književno-stilskim razinama:

1. Svoju pripadnost PETRARKIZMU Vetranović i Nalješković izrazili su u svim glavnim aspektima ove književno-pjesničke škole. Pisali su petrarkističke stihove, ali su tendencije škole slijedili i u drugim njezinim unutarnjim slojevima. U naglašenom isticanju vlastite pripadnosti svijetu poezije i duha, svijetu »kreposti« i skladanja iskazali su glavno obilježje petrarkističke škole. U poeziji i pjesničkom skladanju pronašli su smisao svog življenja, mir i samopotvrđenje. Oba pjesnika su to i izričito naglasili. Nalješković u spomenutoj poslanici prija-

telju Hektoroviću u kojoj opisuje svoj odlazak na Parnas, a Vetrano-
vić više puta, posebno u pjesmama »Moja plavca« i »Pjesanca muzam«.

2. Oba pjesnika iskazala su i izrazila svoju POVEZANOST UZ
VLASTITU ZEMLJU, povezanost uz tlo na kojemu su živjeli i djelovali.
Izrazili su vlastito rodoljublje (dubrovačko-slovensko-hrvatsko) su-
osjećajući sa svojim sunarodnjacima koji ginu u borbi s Turcima, jasno
iskazujući kojemu »jeziku« pripadaju, neskrivenim antimletačkim ras-
položenjem i jasnom povezanosti s drugim hrvatskim književnim središ-
tima. Povezanost uz svoju zemlju, svoj kraj i svoj narod očitovali su i u
domaćoj pastoralnoj alergiji, zatim u odnosu prema folkloru, narod-
noj pjesmi i sl.

3. Ovi pjesnici jasno su iskazali i svoj DOŽIVLJAJ PRIRODE, i u
svezi s tim naglašeni SMISAO ZA LADANJE. U Nalješkovića je to
do punog izraza došlo u predgovoru »Dijaloga o sferi svijeta«, u ko-
jemu opisuje svoj boravak u idiličnom kraju Župe dubrovačke, a u Ve-
tranovića je priroda i pejzaž jedan od fundamentalnih elemenata pjes-
nikova cjelokupnog djela. Priroda je u Vetrano-
vića ne samo draga
tema i nešto u čemu se uživa i što se rado opisuje, nego neiscrpan
izvor metaforike i simbolike za cjelokupni pjesnički svijet i doživljaj.

4. POKLADNU TEMATIKU i književno, pjesničko-scensku mas-
ku oba pjesnika koristila su da ispod maske uvedu i skrivaju vlastite
životne odnose. Naglašeni pokladno zabavni ugođaj iskoristili su da
iskažu neke važne misli svog odnosa prema životu i svojoj sredini.

5. Oba pjesnika su u svojim djelima na razne načine i u različitim
prigodama progovorila i otvorenije o PITANJIMA ŽIVOTA I SMRTI,
dakle o pitanjima egzistencije u najužem smislu. Uopćenu sklonost
refleksiji znali su konkretizirati u kontrapunktu koji nameće pojava
i trenutak smrti. U Nalješkovića ima toga npr. i u ljubavnom kanconi-
jeru (Smrt drage, smrt i jezina sina, U smrt jedne djevojčice), a u
Vetrano-
vića je to zapravo jedna od glavnih tema.

6. Nalješković i Vetrano-
vić bili su pjesnici koji su DRUŠTVENE
ODNOSE na svim razinama (pojedinaac, obitelj, staleži-klase, grad, drža-
va i sl.) dobro »primjećivali« i na njih reagirali. Činili su to na razne
načine ovisno o vrsti književnog djela i oblika (npr. Nalješković u ko-
mediji, Vetrano-
vić u pjesmi, »pjesanci«). Društveno angažiranje u ova
dva pjesnika naglašeno je i jasno iskazano ilustracijama i zbiva-
njima iz svakodnevnog života ili je uopćeno i podignuto na razinu

etičko-moralne kategorije (npr. Nalješković u komediji, Vetranović u pjesmama »Pjesanca košuti ranjenoj«, »Aurea aetas« i dr.).

I, kao zaključak, opravdano i sa sigurnošću se može utvrditi da su Nalješković i Vetranović ne samo srodni po naravi i karakteru svog djela nego su zajedno s Markom Marulićem, Marinom Držićem, Hani-balom Lucićem, Petrom Hektorovićem i Petrom Zoranićem izgradili i osigurali tematske, idejne i stilske temelje na kojima će novija hr-vatska književnost poslije njih nastaviti svoj život i rast.